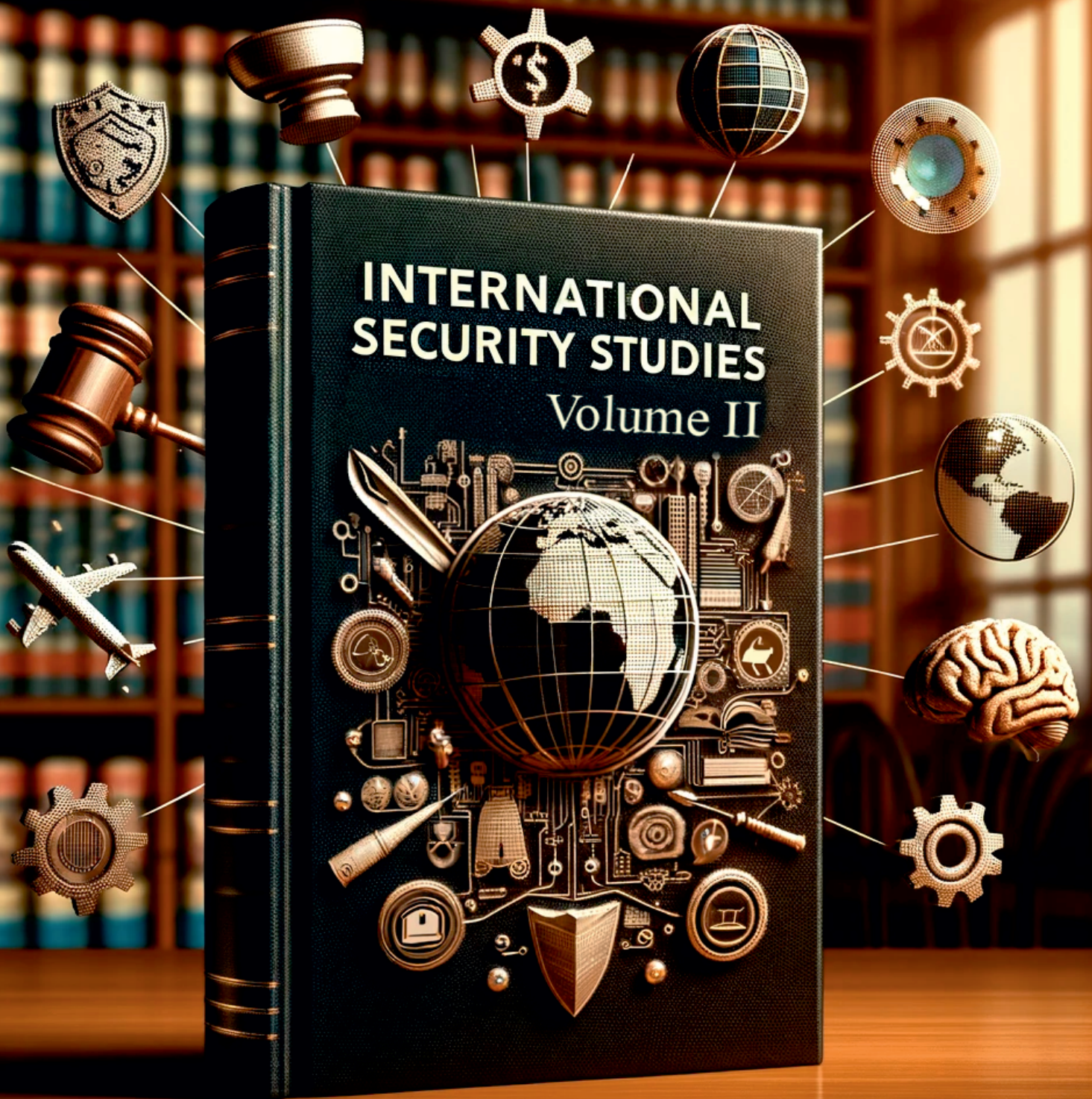

INTERNATIONAL SECURITY STUDIOS: MANAGERIAL, TECHNICAL, LEGAL, ENVIRONMENTAL, INFORMATIVE AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS

Norwegian University of Life Sciences

**INTERNATIONAL SECURITY STUDIOS:
managerial, technical, legal, environmental, informative
and psychological aspects**

*international
collective
monograph*

Volume II

Oslo, Kingdom of Norway – 2024

UDC 327(100)-049.5

I 61

DOI 10.5281/zenodo.10846686

Recommended for publication by the academic council of NMBU (protocol №. 12 dated 11. 03.2024)

Editorial committee:

Elin Kubberod, Professor, Prorektor for utdanning NMBU (Oslo, Kingdom of Norway);

Olha Balynska, Doctor of Law, Professor, Vice-rector of Lviv State University of Internal Affairs (Lviv, Ukraine);

Maksym Korniienko, Doctor of Law, Professor, Vice-rector of Odessa State University of Internal Affairs (Odessa, Ukraine).

Oleg Batiuk, Doctor of Law, Associate Professor, Chairman of the Board of the NGO "IESF" (Kyiv, Ukraine);

Reviewers:

Andrea Carugati, Professor, School of Economics and Business Sciences NMBU (Oslo, Kingdom of Norway);

Serhii Bielai, Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the State Security Department National Academy of the National Guard of Ukraine (Kharkiv, Ukraine);

Valeriy Kolesnyk, Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor National Academy of Security Service of Ukraine (Kyiv, Ukraine).

M 58 International security studios: managerial, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects. *International collective monograph. Volume II. NMBU, Research and Education.* 2024. – 605 p.

The International collective monograph is the result of the generalization of the conceptual work of scientists who consider current topics from such fields of knowledge as: management, technical sciences, law, ecology, information sciences and psychological sciences through the prism of international security studies.

For scientists, educational staff, PhD candidates, masters of educational institutions, university faculties, stakeholders, managers and employees of management bodies at various hierarchical levels, and for everyone, who is interested in current problems of management, technical sciences, law, ecology, information sciences and psychological sciences through the prism of international security studies.

ISBN 978-82-327-0549-9

© NMBU 2024;

© The collective of authors 2024.

External resources

Indexed in

 OpenAIRE

Copyright NIFU: CC BY 4.0

AUTHORS:

CHAPTER 1.

Iryna V. BASYSTA

Doctor of Legal Sciences, Professor
Professor at the Department of the Criminal
Procedure and Criminology
Lviv State University of Internal Affairs
Member of the Academic Advisory Council
under the Supreme Court
(26, Horodotska str, Lviv, 79007, Ukraine)
basysta-i@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0001-9707-7386>

CHAPTER 3.

Victor BESCHASTNYI

Head of the Secretariat of the Constitutional
Court of Ukraine,
Doctor of Science of Law,
Full Professor, Honored Lawyer of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
beschastnyy.vm@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4650-7371>

Ielyzaveta LVOVA

Doctor of Science of Law, Full Professor,
Professor at Constitutional and International
Department, Institute of Law and Security,
Odessa State University of Internal Affairs,
Odessa, Ukraine
ielyzavetalvova@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3381-3185>

CHAPTER 5.

Ihor HANENKO

Candidate of Legal Sciences, Associate
Professor, Associate Professor of the
Department of Criminal Procedure and
Criminalistics of the
Odessa State University of Internal Affairs
isganenko2@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9993-1117>

CHAPTER 2.

Oleg BATIUK

Doctor of Law, Assistant Professor
Professor of the Department
of National Security
Lesya Ukrainka Volyn National University
(m. Lutsk Ukraine)
olegbatiukibrpnt@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2291-4247>

Iryna HRUSHKO

Candidate of Legal Sciences,
Department of national security
Lesya Ukrainka Volyn National University
(m. Lutsk Ukraine)
iragryshko167@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8444-4706>

CHAPTER 4.

Tetiana BORODENKO

PhD in Economics, Associate Professor of the
Department of Finance named after V. Fedosov,
Kyiv National Economic University named
after Vadym Hetman,
(54/1, Beresteysky prospect (Prospect
Peremogy), 03057, Kyiv, Ukraine)
borodenko.tetiana@kneu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0003-3202-5491>

CHAPTER 6.

Viktoriiia HOLUBIEVA

Ph. D. (in Law), Professor,
Professor of the Department of Public and
International Law
Kyiv National Economic University named
after Vadym Hetman
(54/1, Beresteiska Avenue, Kyiv, 03057,
Ukraine)
vicgolubeva@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-3903-3451>

AUTHORS:

CHAPTER 7.

Kateryna HURKOVSKA

senior lecturer of the Department of
Administrative Law and Administrative
Process of the Lviv State University of Internal
Affairs

(Ukraine, 79007, Lviv, 26 Horodotska St.)

gurkovska.kateryna@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5026-626X>

Volodymyr BRATKOVSKYI

Doctor of Law, Associate Professor
of the Department of Administrative Law and
Administrative Process

Lviv State University of Internal Affairs,
(Ukraine, 79007, Lviv, 26 Horodotska St.)

v.bratkovsky@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-0382-3611>

CHAPTER 9.

Marat KOVAL

Candidate of Legal Sciences,
judge of the Fifth Administrative
Court of Appeal

rezident.yug@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0005-4781-6431>

CHAPTER 11.

Anatolii NIKITIN

Candidate of Legal Sciences. Associate
Professor.

Vice-rector of the Odessa State University of
Internal Affairs,
Odessa, Ukraine

ugsbeplumvs@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1376-6764>

CHAPTER 8.

Oleksandr KALINICHENKO

PhD, Captain, Deep sea captain.
chief122@ukr.net,

<https://orcid.org/0000-0003-1273-7328>

Olena SIMONENKO

senior lector

National Academy of the Security Service of
Ukraine.

Special Department of the Study- Scientific
Institute of the State Security
(22, Mychayla Maksymovycha str., Kyiv,
03022, Ukraine)

Alena551255@ukr.net,

<https://orcid.org/0009-0000-7774-994X>

CHAPTER 10.

Oksana MOROZ

candidate of legal sciences, associate professor,
Associate Professor of the Department of
Administrative Law and Administrative
Process, Lviv State University
of Internal Affairs.

Lviv, Ukraine.

ksunya_82@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-0574-1118>

CHAPTER 12.

Kostiantyn OROBETS

PhD in Law, Associate Professor,
Assistant at the

Department of Criminal Law Policy,
Yaroslav Mudryi National Law University
(77 Hryhoriia Skovorody St., Kharkiv, 61024,
Ukraine)

k.m.oropec@nlu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-8783-3950>

AUTHORS:

CHAPTER 13.

Alina POMAZA-PONOMARENKO

Doctor of Sciences in Public Administration,
Senior Researcher, Head of the Scientific
Department for State Security Problems,
Training Research and Production Centre of
National University of Civil
Protection of Ukraine
(61024, Ukraine, Kharkiv,
str. Chernyshevska, 94)
pomaza.ponomarenko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-5666-9350>

Dmytro TARADUDA

PhD in Technical Science, Associate professor,
Deputy Head of Department of organization
and technical support of emergency rescue
works of National University of Civil
Protection of Ukraine
(61024, Ukraine, Kharkiv,
str. Chernyshevska, 94)
taraduda_dv@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-9167-0058>

CHAPTER 15.

Tetiana VOLOSHANIVSKA

Candidate of Legal Sciences, Associate
professor,
Head of the International Cooperation
Department of the
Odesa State University of Internal Affairs
t.voloshanivska@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1060-5412>

CHAPTER 14.

Maryna TOPORKOVA

PhD in law, Associate Professor
State Biotechnological University, Department
of Law and European Integration,
(44, Alchevskiyh Street, 61002, Ukraine)
Senior researcher
Utena University of Applied Sciences,
(Maironio g. 7, Utena, 28142, Lithuania)
m.toporkova77@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3545-1448>

CHAPTER 16.

Igor FOLVAROCHNYI

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate
Professor at the Department of Psychology and
Pedagogy,
National University of Ukraine on Physical
Education and Sport
(1, Fizkultury Street, Kyiv, 02000, Ukraine)
igor.folv@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-9369-0199>

Anton HAK

Master's degree,
National University of Ukraine on Physical
Education and Sport.
(1, Fizkultury Street, Kyiv, 02000, Ukraine)
gakanton@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0009-5968-6557>

AUTHORS:

CHAPTER 17.

Olha KOMKOVA

Ph.D, senior category teacher, teacher-methodologist, MTFC ONTU,
(12 Chornomorskogo Kozatstva Street, Odesa,
65003, Ukraine)

olga_komk@ukr.net

<https://orcid.org/0009-0003-2430-7752>

Olga YAVTUSHENKO

senior category teacher, teacher-methodologist, MTFC ONTU,
(12 Chornomorskogo Kozatstva Street, Odesa,
65003, Ukraine)

molnovetskaya@ukr.net

<https://orcid.org/0009-0002-4842-493X>

Viktoriiia OLKHOVSKA

senior category teacher, teacher-methodologist,
MTFC ONTU,
(12 Chornomorskogo Kozatstva Street, Odesa,
65003, Ukraine)

viktoriaolkhovska708@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0006-6061-8066>

CHAPTER 19.

Olha YAKYMOWYCH

PhD in Pedagogy,
senior teacher at the department of philosophy
and pedagogy
of the Stepan Gzhytskyi National University
of Veterinary Medicine and
Biotechnologies of Lviv
(79010, 50 Pekarska street, Lviv, Ukraine)

yakimovichola@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5366-2759>

CHAPTER 18.

Inna KOVALEVSKA

doctor of Pharmacy (Dr. habil.),
professor Department of Industrial Technology
of Drugs, National University of Pharmacy
(53, St. Grigory Skovorody,
Kharkiv, 61002, Ukraine)

i.kovalevska@nuph.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-5610-8334>

Olena RUBAN

doctor of Pharmacy (Dr. habil.),
professor, head of the Department of Industrial
Technology of Drugs,
National University of Pharmacy
(53, St. Grigory Skovorody,
Kharkiv, 61002, Ukraine)

ruban_elen@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-2456-8210>

CHAPTER 20.

Alona BURIAK

Candidate of Sciences (Economics),
Associate Professor,
Associate Professor of the Department of
International Economic Relations and Tourism
National University «Yuri Kondratyuk
Poltava Polytechnic»

(Pershotravnevy avenue, 24, Poltava, 36000)

fem.buryak@nupp.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-0814-7459>

AUTHORS:

CHAPTER 21.

Iryna LEVCHENKO

PhD, Associate Professor of the Department
of International Economic
Relations and Tourism,
National University «Yuri Kondratyuk
Poltava Polytechnic»,
(24, Pershotravneva Avenue, 36011,
Poltava, Ukraine)

fem.novytska@nupp.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-7068-8320>

CHAPTER 23.

Nataliia YAKOVLIEVA-MELNYK

Master of Business Economics,
senior lecturer of the department of tourism and
hotel and restaurant business,
Dnipro Humanities University,

dguyanata12y@gmail.com,

<https://orcid.org/0000-0002-1266-1813>

CHAPTER 22.

Nataliia MAKSIUTA

Doctor of Philosophy, Researcher
National University «Yuri Kondratyuk Poltava
Polytechnic»
(24 Pershotravnevyi Ave.,
Poltava, 36000, Ukraine)
mns7000@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0002-0256-6986>

CHAPTER 1.

INTERNATIONAL SANCTIONS MECHANISMS, FREEZING OF ASSETS AS A GUARANTEE OF COMPENSATION OF THE DAMAGE CAUSED BY RUSSIA TO UKRAINE AND RESTORATION OF A SECURITY ENVIRONMENT

(continued review)

Iryna V. BASYSTA

Doctor of Legal Sciences, Professor

Professor at the Department of the Criminal Procedure and Criminology

Lviv State University of Internal Affairs

Member of the Academic Advisory Council under the Supreme Court

(26, Horodotska str, Lviv, 79007, Ukraine)

basysta-i@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-9707-7386>

Abstract. In the research the author made an attempt to reflect the state of affairs with sanctions restrictions that have already been applied to russia and its citizens subject to sanctions. Such measures as freezing of assets, their seizure and confiscation have been considered. A significant part of the attention was paid to the prospects of using frozen russian assets, which Ukraine will undoubtedly receive in the future even before the end of the war.

It has been stated that along with the established existential problems for Ukraine and Ukrainians in the international space and politics, there is still that part of the problems that concerns the circumvention of sanctions and it creates a false impression of impunity and permissiveness for participants and accomplices of such illegal activities. It turned out that skeptics see another "darker" side of the described achievements. Therefore, from the point of view of the security environment, such analysis should not be underestimated or ignored, because they also have grounds and obvious reasons. They should be used for balanced strategic planning of actions and decision-making.

It has been proven that the security environment is directly related to the measures taken by the world community to calm russia as a destroyer and aggressor on a global scale. Such measures include, among other things, the freezing, arrest and confiscation of both russian assets and the assets of individual russian sanctioned oligarchs. Emphasis is also placed on the lessons that are painful for us and it is summarized that the security situation should be assessed precisely from this generalized

point of view and, without waiting for countermeasures, generate measured offensive steps, including economic ones, in order to reduce the combat capability of the usurper-enemy.

It was concluded that the globality and comprehensiveness of the complex of already taken and ongoing measures, which will ensure compensation for the damage caused by Russia to Ukraine and the restoration of the security environment, do not cause any doubts. The main thing is not to stop on this right path of national resistance because of the undoubted desire, thirst for life and the need for the triumph of truth and the establishment of the truth.

Key words: avoidance of sanctions restrictions, the mechanism of using frozen assets, restoration of economic prosperity and opportunities for Ukrainians, confiscation of Russian assets, reparation payments, reconstruction of Ukraine.

МІЖНАРОДНІ САНКЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ, ЗАМОРОЖУВАННЯ АКТИВІВ, ЯК ЗАПОРУКА ВІДШКОДУВАННЯ УКРАЇНИ ЗАВДАНОЇ РОСІЄЮ ШКОДИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА (продовження огляду)

Анотація. У даній публікації зроблено спробу відобразити стан справ із санкційними обмеженнями, котрі вже застосовані до Росії та її підсанкційних громадян. Розглянуто такі заходи, як заморожування активів, їх арешт та конфіскація. Значну частину уваги звернуто на перспективи використання заморожених російських активів, які безсумнівно Україна отримає у грядучій перспективі ще до завершення війни.

Встановлено, що поряд із констатованими екзистенційними для України та українців поставами в міжнародному просторі та політиці, все ж є та частина проблематики, яка стосується обходу санкцій і вона створює фальшиве уявлення про безкарність та всездозволеність для учасників та співучасників такої протиправної діяльності. З'ясовано, що скептики бачать й іншу «темнішу» сторону описаних досягнень. Отож, з огляду безпекового середовища такі аналізи не варто недооцінювати чи ігнорувати, бо вони теж мають підстави та очевидні причини. Ними слід оперувати задля зваженого стратегічного планування дій та прийняття рішень.

Доведено, що безпекове середовище напряму пов'язане із тими заходами, що вживаються світовою спільнотою задля утихомирення Росії, як руйнівника та агресора вселенського масштабу. До таких міроприємств, серед іншого, належать заморожування, арешт та конфіскація, як активів Росії, так і активів окремих російських підсанкційних олігархів. Акцентовано й увагу на наявних болючих для нас уроках та резюмовано, що безпекову ситуацію варто оцінювати саме під цим узагальненим кутом зору та, не очікуючи

на контрдії, генерувати зважені наступальні кроки, ослаблюючи економічні у тому числі, задля зниження боєздатності узурпатора-ворога.

Підсумовано, що глобальність та вичерпність комплексу вже вжитих та триваючих заходів, які забезпечать відшкодування Україні завдану росією шкоду та відновлення безпекового середовища, не викликає жодних сумнівів. Основне – не зупинятися на цьому правильному шляху національного опору за безсумнівного бажання і життєвої жаги і необхідності торжества правди та встановлення істини.

Ключові слова: уникнення санкційних обмежень, механізм використання заморожених активів, відновлення економічного процвітання та можливостей для українців, конфіскація росактивів, репараційні виплати, відбудова України.

Вступ.

Одними із дієвих заходів, які здатні ослабити агресора у всіх відношеннях та убезпечити світ від його руйнаційного впливу є обмеження можливостей, у тому числі економічних, через накладення відповідних санкцій.

Своєю чергою застосування санкційних важелів запускає черговий етап–заморожування активів країни агресорки. Варто розділити цю ситуацію на два блоки, коли заморожено активи країни (наприклад центробанку рф) і замороження активів окремих російських підсанкційних олігархів. Очевидно, що заходи із накладення арешту, конфіскації ідентичними бути не можуть.

Слід вірно оцінити й безпекову ситуацію саме під таким кутом зору. По-перше, всі ми розуміємо, що рф не буде очікувати на рішення щодо власних активів склавши руки. Вже ведуться активні судові тяжби у цій царині і лише час покаже чим вони закінчатся. По-друге, росія ніколи не проявляла дисциплінованості у виконанні рішень міжнародних інстанцій, навіть судових, тому санкційні обмеження для неї є приводом генерувати все нові та «цікавіші» ідеї, як їх обходити. По-третє, не слід недооцінювати ризики кібератак та фінансово-юридичних алаверди від країни-агресорки.

Поряд із наведеним, відрадно констатувати, що наші закордонні друзі роблять кроки на випередження кожного із ризиків, щораз продумують черговий санкційний крок, прогнозуючи слідуєчий йому у відповідь, та напрацьовують узгоджені заходи на випередження. Національні зусилля теж є вагомими та необхідними.

Отож висвітленню означених складових задекларованої проблематики присвячена ця оглядова розвідка, котра має за мету – довести до читача глобальність та вичерпність

комплексу вже вжитих та триваючих заходів, які забезпечать відшкодування Україні завдану росією шкоду та відновлення безпекового середовища.

1. Міжнародні санкційні механізми

Кореспондент «Радіо Свобода» Рікард Джозвяк інформував про нелегкий пройдений шлях для продовження санкцій. «Європейська рада вирішила продовжувати термін російським санкціям ЄС на 6 місяців», – пише Джозвяк. Будапешт блокував цю ініціативу та, натомість, висунув власні вимоги. Також «із вимогою виключити зі списку її компанії виступили Греція та Швейцарія. 8 травня видання *Financial Times* повідомило, що Європейський Союз може запровадити санкції щодо кількох китайських компаній за постачання до Росії електроніки. У червні видання *Politico* повідомило, що Німеччина, Франція та ще кілька країн-членів ЄС побоюються, що заходи, спрямовані на те, щоби не дати росіянам обходити санкції, можуть погано вплинути на дипломатичні стосунки. 15 червня *Bloomberg* писав, що ЄС може прибрати з нового санкційного списку 5 китайських компаній, які пов'язані з РФ. 21 червня послы ЄС узгодили новий пакет санкцій проти Росії, який передбачає усунення лазівок, що допомагають окупантам обходити раніше накладені обмеження. 30 червня, були продовжені санкційні обмеження Європейського Союзу проти Росії на шість місяців» (*ЄС продовжив на пів року економічні санкції проти Росії. Еспресо. 30.06.2023*).

Серйозність та наступальність заходів задля посилення санкційних обмежень неодноразово демонструвала і доводила Фон дер Ляен. «Наступний пакет санкцій ЄС проти Росії має на меті закрити лазівки та боротися з обходом і може бути націлений на компанії та країни, які допомагають Росії придбати товари, які знаходяться під санкціями, повідомляє *Euronews*. Президент Європейської ради Шарль Мішель наголошував, що на засіданні G7 ЄС буде відкрито і відверто обговорювати те, чому ці санкції необхідні і виправдані» (*ЄС може ввести санкції проти третіх країн, які підтримують Росію. DELO.UA*).

Також на саміті ЄС-США, який відбувся 21 жовтня, серед іншого, було підтверджено продовження санкційної політики (*Богдан Скаврон, 2023*). «Європейський Союз та Сполучені Штати Америки підтвердили свій намір передати Україні прибуток від активів росії, які були заморожені. Про це йдеться у спільній заяві за підсумками саміту США та ЄС. Зараз обидві сторони активно шукають ефективні способи передачі цих активів Україні.... Варто зауважувати, що перешкода в пов'язанні з використанням російських суверенних активів полягає в тому, що вони юридично належать державі, і, відмінно від приватних активів, немає

належного механізму для їх конфіскації» (США та ЄС підтвердили бажання передати Україні заморожені активи рф. 21.10.2023).

Принагідно варто зауважити, що у порядку денному саміту лідерів країн «Великої сімки» (G7), який проходив в Японії 19–21 травня, було питання посилення санкцій проти росії, як і обговорювалися заходи проти третіх країн, які допомагають москві обходити західні санкції. Про це повідомляло агентство Reuters (Стало відомо, які нові санкції приготувала «Велика сімка» росії. UA.NEWS. 15 травня 2023 року). Велика Британія на цьому заході активно просувала підтримку України (На саміті G7 Велика Британія просуватиме необхідність посилення підтримки України. 15 травня 2023 року).

Вже зазначалося (Басиста І.В., 2022) про те, що міжнародна спільнота активно працює у цій царині задля відновлення безпекового середовища. Осердям такого механізму є й заходи (у тому числі й на національному рівні (Басиста І.В., 2022) із забезпечення невідворотності (Басиста І.В., 2023) відшкодування росією шкоди внаслідок вчинених злочинів на українських теренах (Басиста І.В., 2023).

У листопаді 2023 року Європарламент вкотре закликав посилити контроль і вжити більш ефективних заходів щодо обмеження можливостей Росії обходити санкції ЄС. Про це повідомляє РБК-Україна з посиланням на прес-службу Європарламенту. «Наголошуючи на безпрецедентному характері обмежувальних заходів ЄС, депутати Європарламенту занепокоєні відсутністю належного правозастосування та спробами підірвати зусилля, які спрямовані на стратегічне ослаблення російської економічної та промислової бази і перешкоджають здатності країни до ведення війни». У резолюції, серед іншого, йдеться й про те, що «...найважливіші західні компоненти, як і раніше, потрапляють у Росію через такі країни, як Китай, Туреччина, Об'єднані Арабські Емірати, Казахстан, Киргизстан і Сербія. Європарламент висловлює глибоку заклопотаність з приводу триваючої торгівлі між країнами-членами ЄС і Росією товарами, що мають військове значення і перебувають під санкціями, а також з приводу повідомлень про те, що такі країни, як Азербайджан, оббілюють російський газ для експорту в ЄС...» (Валерія Поліщук, 2023). Окремим блоком велася мова й про те, що «...ЄС також має вивчити правові можливості конфіскації заморожених російських активів та їхнього використання для відновлення України» (Валерія Поліщук, 2023). Про обхід санкцій, загрозу від цього та нагальності їх посилення йшлося й у інших дописах, а країни Центральної Азії, своєю чергою, у відповідь висловлювали готовність посилення санкцій проти Росії (Константин Широкун Країни Центральної Азії заявили про готовність боротися з обходом санкцій проти РФ. 24.10.2023. РБК-Україна). При цьому, резонно помічено про те, що «...Росію слід позбавити можливості обходити санкції через посередників для того, щоб

«демонтувати» віру в безкарність країни-агресора» (*Єлизавета Дробкіна, 2023*). Є й приклади того, що обхід санкцій не є безкарним, так як раніше суд Нідерландів засудив російського підприємця до півтора року в'язниці та 200 тисяч євро штрафу. Він постачав до Росії мікросхеми в обхід санкцій (*Наталія Кава, 2023*). Також повідомлялося про попередження Грузії про запровадження санкцій щодо її компаній, якщо країна погодить відновлення авіасполучення з Росією (*У Держдепі США погрожують ввести санкції проти Грузії, якщо країна відновить авіасполучення з Росією Новини України*). Своєю чергою, Міністерство юстиції США докладає значних зусиль й у цій царині, зокрема, «...робоча група KleptoCapture у співпраці з міжнародними партнерами накладла арешт на активи російських олігархів у сотні мільйонів доларів. Як інформує Цензор.НЕТ, про це повідомляється в телеграм-каналі Офісу генерального прокурора України. Про це заявив керівник команди Міністерства юстиції США з розслідування воєнних злочинів Ілай Розенбаум на конференції «United for Justice. War Crimes against Ukrainian Children», що відбулася в Торонто (Канада). «Ми висунули обвинувачення десяткам осіб, підозрюваних в ухиленні від санкцій, порушенні експортного контролю, відмиванні грошей та інших злочинах. Доходи були передані нашому Міністерству юстиції для використання на користь України», – сказав Розенбаум» (*Роман Свиридович, 2023*).

Також «ЄС обговорював додавання ухилення від санкцій до переліку злочинів, як-от відмивання коштів і корупція, що можуть призвести до арешту активів осіб або організацій, які потрапили під санкції» (*Дмитро Мухін, 2023*).

2. Заморожування активів та перспективи їх використання

Йшлося (*Басиста І.В., 2022*) вже й про те, що на засіданні одинадцятої надзвичайної спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН було представлено документ під назвою «Забезпечення засобів правового захисту та репарацій у зв'язку з агресією проти України», підготовлений Україною за співавторства майже пів сотні країн. 14.11.2022 постійний представник України при ООН Сергій Кислиця на сесії представив проєкт резолюції щодо створення механізму компенсації Україні збитків, спричинених розв'язаною росією війною (*Репарації Україні за агресію рф: Кислиця представив на Генасамблеї ООН проєкт резолюції. УКРІНФОРМ. 14.11.2022*). і того ж дня ввечері з'явилося повідомлення Укрінформу, що Генеральна Асамблея ООН більшістю голосів («за» проголосували 94 країн, проти – 13, утрималося – 74) ухвалила резолюцію «Забезпечення засобів правового захисту та репарацій у зв'язку з агресією проти України» (*Генасамблея ООН ухвалила резолюцію щодо репарацій Україні від росії. УКРІНФОРМ. 14.11.2022*).

Повторюся (*Басиста І.В., 2023*) з огляду того, що не дивлячись, що міжнародний компенсаційний механізм (складовою частиною якого є й Реєстр збитків, який забезпечить постраждалим виплати компенсації за шкоду, завдану агресором (*Український генпрокурор: Високо цінуємо експертну та технічну допомогу Ради Європи, вдячні за підтримку у створенні Реєстру збитків. INTERFAX – Україна. 26.04.2023.*), над створенням якого працюють українські та міжнародні юристи, – це можливість відшкодувати лише матеріальні збитки, все ж є сподівання, що він дозволить досягти справедливості. Конфіскація російських активів та ресурсів є одним із шляхів досягнення цього (*Ірина Мудра, 2023*). Паралельно варто вкотре (*Басиста І.В., 2022*) підкреслити, що компенсація у міждержавних справах не є швидкою (*Міністр Малюська спрогнозував, коли будуть перші вироки щодо військових злочинів Росії в Україні. Інформаційне агентство ASPI. 30.04.2022*). Та й сам механізм компенсації та джерела його наповнення вже тривалий період часу перебувають на стадії узгодження (*Басиста І.В., 2023*). Вже підкреслювалося (*Басиста І.В., 2023*), що серед таких «джерел», звісно, розглядаються заморожені активи, але у цій царині ще є значна кількість протиріччя. Як стверджують «Букви» із джерела «The Financial Times» стало відомо, що «...західні країни заморозили російські суверенні активи на суму 300 мільярдів доларів. Деякі країни закликали використати ці кошти для надання фінансування Україні, але інші сторони, включаючи Європейський центральний банк, висловили застереження щодо законності та наслідків такого кроку» (*США заморозили російські суверенні активи на суму \$8 млрд. БУКВИ. 28.09.2023*).

Загалом прецедент арешту заморожених активів є і мав місце за наказом президента США Джорджа Буша після вторгнення в Ірак у 2003 році та усунення його лідера Саддама Хусейна (*Дмитро Мухін, 2023*). Але, при цьому, як вже було констатовано (*Басиста І.В., 2023*), на сьогоднішній день, на різних етапах замороження російських активів, подальшого їх арешту і звернення на користь потерпілої сторони – України є чимало невирішених дилем (*Басиста І.В., 2023*). Є й глибокі скептики ідеального у цьому руслі розвитку подій (*Дмитро Мухін, 2023*). Ймовірним є й той факт, що «...активи рф рано чи пізно мають бути повернуті росії». «Ця теза справді міститься в Options Paper, але вона впливає із суті санкційного режиму замороження цих активів, який за визначенням є тимчасовим». «Однак у документі міститься ключова фраза про те, що повернення активів росії може відбуватися у формі «взаємозаліку» проти російського зобов'язання про виплату репарацій. Інакше кажучи – усі опції залишаються на столі, і країни ЄС перебувають у пошуку варіантів, які зрештою спрацюють», – резюмував Маркіян Ключковський (*Маргарита Яковлева-Ормоцадзе, 2023*).

Отож, продовжуючи розпочатий ще півтора року тому цикл оглядів, зазначу, що своєю чергою, Україна готує «необхідні контури рішень» для використання заморожених активів Росії та пов'язаних з нею осіб (*Україна готує «необхідні контури рішень» для використання заморожених активів РФ – Зеленський. Радіо Свобода 17.12.2023*). Але шлях до їх отримання та освоєння ще дуже тернистий та із вибоїнами. Використання заморожених активів постійно перебуває у центрі уваги й українських політиків (*Глава держави зустрівся зі спецпредставником США з питань економічного відновлення України. 16 жовтня 2023 року. Арміяінформ*). Та й суми ймовірних компенсацій, які озвучуються, постійно збільшуються (мова на листопад 2023 року велася про \$750 млрд., а щодо непрямих збитків про \$1 трлн. (*Христина Головчак, 2023*)). Також вже йшлося про спільну із Світовим банком, Європейською комісією, ООН та іншими партнерами роботу над третьою швидкою оцінкою завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA3), котра охоплює наслідки від російського вторгнення з 24 лютого 2022 року по 31 грудня 2023 року (*В Україні розпочали роботу над оцінкою потреб на відновлення по протоколу RDNA3. DELO.UA. 7.11.2023*), але поки що це лише заходи і плани..., а тим часом росія продовжує руйнувати нашу інфраструктуру та вбивати українців. Заходи із відновлення України вже не один десяток разів обговорювали на всіх можливих рівнях (*Конференція з відбудови в Римі: представники понад 150 українських компаній зустрілися з італійськими бізнесменами. ХВИЛЯ 27.04.2023*).

«Зараз йде розгляд двох треків. Перший – використання прибутку на заморожені активи. Це питання вирішиться протягом кількох тижнів. А що стосується всіх активів, то немає сумнівів, що досить швидко вирішать питання щодо передачі активів Центробанку РФ. І це буде вирішено всіма країнами, що їх мають», – зазначив Устенко (*Христина Головчак, 2023*). «За кілька тижнів після того, як у лютому 2022 року росія вдерлася в Україну, тодішній міністр транспорту Великої Британії Грант Шаппс використав TikTok, щоб продемонструвати 192-футову блакитну супер'яхту Phi, що належить заможному російському бізнесмену, яку британський уряд щойно конфіскував у лондонському доку. Про це писало Bloomberg». «Це був яскравий прояв західних санкцій, покликаних тиснути на російську економіку та багатство росіян. Єдине, чого Шаппс не міг зробити, так це ступити на борт. Це через те, що за законом Велика Британія не конфіскувала судно, а лише заморозила його статус власності, щоб володар яхти також не міг ним скористатися. Така сама ситуація стосується російського майна вартістю сотні мільярдів доларів, яке потрапило під санкції» (*Дмитро Мухін, 2023*).

Але ще тим завданням є виробити механізм конфіскації, продажу та скерування прибутків для України. При цьому, слід розуміти, що арештовують майно й за вчинення кримінальних правопорушень, зокрема й корупційних російськими мільярдерами (*Дмитро*

Мухін, 2023). «Уряд Британії висвітлив 230 порушень санкцій, пов'язаних із продовженням використання або переміщення заморожених активів, але він ще не оголосив жодного звинувачення проти когось, не говорячи вже про фінансовий штраф. Крім того, уряди можуть опинитися на фінансовому гачку через утримання заморожених активів, зокрема яхт. Наприклад, британські платники податків сплачують рахунки за обслуговування яхти, яка стоїть у Лондоні. І лише отримавши право власності на активи, союзники України могли б продати їх, щоб допомогти відбудувати зруйновану інфраструктуру України. У середині 2022 року уряд Канади надав собі повноваження конфіскувати активи людей або суб'єктів, які перебувають під санкціями. Під час першої спроби застосування закону уряд у грудні заявив, що вимагатиме \$26 млн від Granite Capital Holdings Ltd. – фірми, що належить підсанкційному союзнику путіна Роману Абрамовичу, і що ці гроші буде використано «на відновлення України та компенсації жертвам незаконного та невиправданого вторгнення режиму путіна» (Дмитро Мухін, 2023).

Свою чергою Бельгія планує створити для України спецфонд розміром 1,7 млрд євро та наповнювати його податками із заморожених у Бельгії російських активів. Також й Україна створить власний оборонний спецфонд. Його планують наповнити грошима з російських активів (Наталія Юрченко, 2023). І, до речі, станом на сьогодні саме цю країну українські політики наводять у приклад як запускати дієві механізми задля спрямування коштів на допомогу Україні (*Заморожених активів РФ вистачить на покриття понад 80% потреб України у відбудові, – Дмитро Кулеба. МІ-Україна. 9.01.2024*). «Комісар Європейського Союзу з питань юстиції Дідьє Рейнедрс вкотре заявив, що ЄС активно працює над виробленням юридичних механізмів, аби змусити Росію платити за злочини проти людей, руйнування та іншу шкоду внаслідок загарбницької російської війни проти України. Починаючи нараду міністрів юстиції двадцяти семи держав Євросоюзу в Брюсселі 4 грудня він зокрема вказав, що європейці тримають під увагою російські активи заморожені в межах санкцій запроваджених у відповідь на вторгнення Росії в Україну. За його словами йдеться про 28 мільярдів євро приватних активів росіян, а також понад 200 мільярдів державних російських активів. Дідьє Рейндерс сказав, що зараз одним з напрямків роботи є вивчення можливостей конфіскації приватних активів як покарання за порушення законів, наприклад за порушення санкційного режиму. Комісар повідомив, що такий механізм розробляють у співпраці Єврокомісії – виконавчого органу ЄС і з законодавцями у Європейському парламенті» (Богдан Цюпин, 2023).

Про замороження Чехією активів підсанкційних росіян на суму понад 14 млрд. повідомляло РБК-Україна з посиланням на публікацію Національного агентства України з питань

розшуку та менеджменту активів (ARMA). Вже вкотре зазначалося й про те, що «...ЄС вивчають процедуру конфіскації 200 млрд євро заморожених активів російського центрального банку» (*Чехія заморозила понад 14 млрд грн російських активів. 16.08.2023*). Інші країни, зокрема й Польща, Естонія, Італія та ін. долучилися до аналогічних ініціатив із замороження російських активів та заходів із запуску механізму їх використання. Про залучення ЄС сум із заморожених російських активів для надання фінансової допомоги Україні неодноразово підтверджували й у Єврокомісії. Є також ініціативи щоб обмежити прибутки, отримані від заморожених активів російської федерації в ЄС. 12 грудня визначалося, як крайня дата щоб Єврокомісія представила проєкт рішення про використання доходів від заморожених російських активів для потреб України (*Новий поштовх: ЄС вивчає можливість дати Україні 15 млрд євро з заморожених російських активів. Рубрика. 12.12.2023*). Цю ж ідею підтримує міністерство закордонних справ Великої Британії, але із уточненням «як аванс у питанні репарацій» (*У МЗС Британії запропонували передати конфісковані активи РФ на відновлення України. 7.12.2024*). Так, Міністр закордонних справ Британії Девід Кемерон, як повідомляє телеканал Sky News, заявив, що «замість того щоб просто заморожувати ці гроші, візьмімо їх, витратимо на відновлення України, і це, якщо хочете, буде авансом у рахунок репарацій, які росія якось повинна буде виплатити за незаконне вторгнення, яке вона почала», – сказав Кемерон перед зустріччю з державним секретарем США Ентоні Блінкеном у Вашингтоні. Також Кемерон сказав, що розглянув усі аргументи, які висувують противники ідеї конфіскації активів росії та не знайшов жодного, який варто було б взяти до уваги» (*Авансові репарації: у британії підтримали ідею конфіскувати заморожені активи росії. флот2017. 7.12.2023*).

Про плановане затвердження законопроєкту про використання для допомоги Україні оподаткування доходів від заморожених російських активів («...імобілізацію доходів від активів Центрального банку Росії») повідомляв й офіційний представник ЄК Ерік Мамер (*Єврокомісія підготувала пропозицію щодо використання податку на доходи від заморожених коштів РФ. INTERFAX-Україна. 11.12.2023*). При цьому не йшлося про конфіскацію цих активів, так як поки що «...Європа сказала, що такий механізм неможливий з огляду на відсутність правових важелів для такого кроку». А вже згодом з'явилося у ЗМІ повідомлення про те, що 12 грудня Єврокомісія схвалила план, який передбачає механізми щодо заморожених активів. Зокрема, мова йде про прибутки від заморожених активів для центральних депозитаріїв, які «...вони записали, як прибуток на своїх рахунках, і держави-члени почали підвищувати корпоративний податок на цей прибуток». Саме ці доходи планують використати для відбудови України, але ця мета довгострокова. «...зараз Єврокомісія кине всі зусилля на те, щоб виокремити ці доходи та «убезпечити» їх. ЄС повинен

змусити центральні депозитарії відділяти прибуток від грошей Росії і заборонити розподіляти його між акціонерам». Отож пропозиції щодо цих планових заходів й було передано на розгляд та голосування до Європейської ради (*Ярослав Сиваківський, 2023*). Раніше вже йшлося про те, що «...крім того, депозитаріям заборонили розпоряджатися отриманим чистим прибутком...відповідне рішення дає можливість Раді ЄС встановити фінансовий внесок до бюджету ЄС, зібраний за рахунок прибутку від користування росактивами» (*Олена Коваленко, 2023*). Згодом була публікація про те, що «Європейський Союз розпочав технічні роботи щодо розгляду та реалізацій пропозицій щодо використання заморожених російських активів, які є у розпорядженні західних країн. Про це заявив міністр фінансів Бельгії Вінсент Ван Петтегем на пресконференції після Ради з економічних і фінансових питань у Брюсселі. Фінансова рада ЄС, яка проводить ці роботи, зосередилася на двох питаннях – макрофінансовій підтримці України та використанні в інтересах Києва заморожених російських активів. «Щодо заморожених та іммобілізованих активів, ми проаналізували пропозиції Єврокомісії та Високого представника, отримані в грудні 2023 року, і підтвердили наші рішучі зобов'язання щодо швидкого їх виконання» (*Євросоюз працює над пропозиціями щодо використання заморожених активів росії. флот 2017. 16.01.2024*). Про ухвалення резолюції ПАРЄ з цього питання йшлося у інформаційних повідомленнях ще наприкінці січня поточного року та значилося, що «...Комітет закликав країни-члени Ради Європи та інші держави, які володіють замороженими російськими активами, «активно співпрацювати» у передачі їх відповідному механізму за підтримки ЄС, США та G7». Тепер доповідь має обговорити Асамблея в повному складі, яка об'єднає парламентарів з 46 держав-членів Ради Європи (*Володимир Костирін, 2024*). «Як повідомляв Укрінформ, 12 лютого Рада ЄС ухвалила рішення та регуляторні правила, які визначають зобов'язання Центральних депозитаріїв цінних паперів ЄС (ЦДП), що володіють замороженими активами і резервами Центрального банку Росії» (*ЄС наблизився до «освоєння» заморожених активів РФ: у Мін'юсті розповіли, що це дає Україні. 13.02.2024. Укрінформ*). Також 22 січня 2024 року опубліковано матеріал про те, що «...днями глава зовнішньої політики ЄС Жозеп Боррель заявив, що країни-члени Євросоюзу дійшли політичної згоди щодо використання доходів від заморожених російських активів» (*Маргарита Волошина, 2024*). Поряд з цим вже 5 березня повідомлялося, що із заяви Борреля слідує, що поки ще тривають дискусії на які потреби України (оборонні чи відновлювальні) правильніше скерувати кошти, також і триває розробка угоди між країнами-членами, які мають отримати пропозицію в рамках Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС (*Країни ЄС мають вирішити, як спрямувати заморожені активи Росії на посилення обороноздатності України – Боррель. ЦЕНЗОР.НЕТ. 5.03.2024*).

Водночас Конституційна комісія Рійгікогу – парламенту Естонії – схвалила підготовлений урядом законопроект, який дозволить спрямувати на відбудову України заморожених російських активів, що перебувають під міжнародними санкціями (*У Конгресі США підтримали законопроект про передачу Україні заморожених активів РФ. Європейська Правда, Українська Правда. 8.11.2023*). Своєю чергою Фінляндія теж не заперечує арешт і передачу Україні заморожених активів росії, але й при цьому зазначається про те, що «...необхідно знайти правове рішення для перепрофілювання російських активів» (*Фінляндія підтримує передачу Україні заморожених активів рф. mind.ua. 12.11.2023*).

На тлі цих доленосних для України та українців рішень наші закордонні друзі пішли ще далі, зокрема «...Міністр Європи та закордонних справ Франції Стефан Сежурне у інтерв'ю французькій *Ouest-France*, польській *Gazeta Wyborcza* та німецькій *Frankfurter Allgemeine Zeitung* підкреслив, що «Пропозиція пані Каллас (прем'єр-міністр Естонії. Вона запропонувала тим учасникам, котрі входять в коаліцію підтримки України, виділити по 0,25% свого ВВП для військових потреб України, що допоможе переламати хід війни) полягає у наданні кредиту в розмірі ста мільярдів євро, щоб допомогти Україні в затяжній війні. Це пропозиція, яку ми уважно розглядаємо. У нас також є Європейський фонд миру (ЄФМ), який може бути поповнений на п'ять мільярдів євро у 2024 році. Ще ведуться дискусії щодо надходжень від податків на доходи, отримані від заморожених російських активів», – наголосив Сежурне. За його словами, головне питання – це двостороння та європейська допомога, а також створення законодавчої бази для неї» (*Глава МЗС Франції - про ідею Каллас: Уважно розглядаємо усі пропозиції щодо допомоги Україні Укрінформ. 11.02.2024*). Розглядається й пропозиція «...використати активи як заставу для банківських кредитів, які можуть профінансувати відновлення України. Ці кошти мають бути конфісковані, якщо Росія відмовиться виплачувати репарації після закінчення війни» (*Країни ЄС побоюються відплати та кібератак з боку РФ після конфіскації активів – POLITICO. Дзеркало Тижня. 6.02.2024*). «Наразі РЄ продовжує надавати експертну допомогу у створенні двох інших елементів компенсаційного механізму, як то компенсаційної комісії і компенсаційного фонду» (*Постпред України при Раді Європи розповів про основні напрямки роботи організації, серед яких, створення спецтрибуналу для керівництва рф. Українські національні новини. 13.11.2023*). 3 жовтня у національних ЗМІ повідомлялося, що «Європарламент схвалив перегляд бюджету Європейського Союзу на 2021-2027 роки. В ньому йдеться про створення спеціального Українського фонду у 50 мільярдів євро. Про прагнення стабілізувати ситуацію в Україні за допомогою такої Програми доповідав євродепутат від Польщі Ян Ольбрихт, а співдоповідачкою була Маргарита Маркес (*Євросоюз створить спеціальний Український*

фонд у €50 мільярдів. 3.10.2023. ЦЕНЗОР.НЕТ.). А вже через два дні Члени Європейського парламенту підтримали створення фонду Ukraine Facility. Тіньовий доповідач щодо Ukraine Facility в бюджетному комітеті Влад Георге (від партії USR, Румунія) назвав фонд «потужним інструментом для створення стійкості в Україні». Також у коментарі підкреслено про те, що ніхто не збирається зупинитися лише на цьому механізмі, бо «активи, конфісковані у російських олігархів, будуть спрямовані на поповнення цього інструменту та ще більш ефективну допомогу Україні» (*Комітети Європарламенту підтримали створення фонду для України на 50 мільярдів євро. 5.10.2023. Радіо Свобода*).

Поряд із такими екзистенційними для України та українців поступами в європейському просторі та політиці, все ж є та частина скептиків, які бачать й іншу «темнішу» сторону описаних досягнень. У ЗМІ зазначають, що «у ЄС «охолодили очікування» щодо плану використання доходів, отриманих від російських активів, заморожених з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Про це пише Politico. Зазначається про прогнози спричинення нестабільності євро, поряд із тим, що «...прибуток від заморожених в країнах ЄС резервів російського центрального банку може принести Києву від 15 до 17 мільярдів євро до 2027 року». Йдеться й про «виснаження кризами та пандемією скарбниці ЄС». Більш розлоге про те, на що ми можемо розраховувати від заморожених росактивів йдеться у статті «Доходи від російських активів зростають. Чи використає їх Україна? (див. авт. Тетяна Хутор) (Анастасія Гурін, 2023). Також ведеться мова, зокрема, й про ризик того, що Європейський союз не погодиться конфісковувати заморожені активи російського Центрального банку. Міністр закордонних справ Люксембургу Ксав'є Беттель закликає бути обережними у цьому питанні, бо рішення суду може бути протилежним (як от про те, що відсутнє таке право) до політичного рішення. Йде мова й про те, що «...передача заморожених активів сколихне фінансовий ринок: інвестори можуть вийти з активів у євро через побоювання, що їхні гроші також можуть бути конфісковані» (*Кіра Молчанова, 2024*). При всьому зазначеному, у повідомленнях ЗМІ також йдеться й про те, що Москва готова дати «симетричну відповідь» на використання доходів від заморожених у Європі російських активів, заявив міністр фінансів РФ Антон Сілуанов (*РФ погрожує «симетричною відповіддю» в разі конфіскації її заморожених активів у Європі. Радіо Свобода*). Про це йшлося й у попередженнях європейських чиновників. «Ми входимо в незвідані води. Будь-хто був би стурбований потенційними наслідками конфіскації активів», – сказав дипломат ЄС. Також у Європі побоюються, що Москва може помститися, подавши шквал апеляцій проти Euroclear – бельгійського фінансового депозитарію, який зберігає переважну більшість російських резервів у Європі. За словами бельгійського чиновника, обізнаного з перебігом судових

процесів, російські компанії вже подали 94 позови в РФ з вимогою повернути кошти компанії Euroclear, яка працює за бельгійським законодавством, після того, як їхні інвестиції та прибутки в Європі були заморожені. «Позивачі ініціювали судовий розгляд з метою отримати доступ до активів, заблокованих у Euroclear», – йдеться в заяві бельгійського клірингового центру. Інший дипломат ЄС відкинув застереження, зазначивши, що Росія вже захопила місцеві філії європейських компаній – задовго до того, як питання конфіскації активів з'явилося на політичному порядку денному G7. На його думку, Кремль продовжить підривати європейські фінансові інтереси в Росії незалежно від того, чи буде реалізований план конфіскації (*Країни ЄС побоюються відплати та кібератак з боку РФ після конфіскації активів – POLITICO. 6.02.2024. Дзеркало Тижня*). Також і вище зазначені побоювання блякнуть, наприклад у світлі закликів колишнього президента Світового банку Роберта Зелліка «...без вагань скористатися замороженими активами Центрального банку (Центробанк) РФ для допомоги Україні. Він також вважає, що частину коштів слід спрямувати країнам, що розвиваються, та компаніям, які постраждали внаслідок запровадження антиросійських санкцій» (*Олександр Пономаренко, 2024*).

Адміністрація Байдена в координації з Великою сімкою також «...активізувала зусилля для конфіскації понад 300 мільярдів доларів активів російського центрального банку, заморожених у західних країнах, і розпочала термінові обговорення цієї проблеми з союзниками». При цьому, «...донедавна міністр фінансів Джанет Л. Єллен стверджувала, що без згоди Конгресу конфіскація російських коштів «не є чимось, що юридично допустимо в Сполучених Штатах». Серед деяких високопоставлених американських чиновників також висловлювалося занепокоєння, що країни світу не будуть зберігати свої кошти у Федеральній резервній системі або в доларах, якщо Сполучені Штати створять прецедент конфіскації грошей» (*Олег Бесараб, 2023*). Раніше «Флот 2017» писав, що до американського Конгресу внесено законопроект про арешт російських активів на користь відновлення України. Ініціаторами законодавчої ініціативи є як демократи, так і республіканці (*Авансові репарації: у Британії підтримали ідею конфіскувати заморожені активи росії. флот2017. 7.12.2023*). Якщо розлогіше, то згідно з дописом у Європейській правді «Комітет у закордонних справах Палати представників Конгресу США підтримав законопроект про використання конфіскованих російських активів для допомоги Україні. Документ уповноважує держсекретаря США надати додаткову допомогу Україні, використовуючи активи, конфісковані в російського Центробанку та інші суверенні активи РФ. Згідно з законопроектом, протягом 180 днів після набрання чинності законом держсекретар має надати відповідним комітетам Конгресу оцінку найбільш нагальних потреб України у відновленні,

допомозі в галузі безпеки та гуманітарної допомоги. Документ також забороняє повернення коштів російським структурам, щодо яких було запроваджено санкції, доки РФ не піде з України та не погодиться виплатити їй компенсацію» (*У Конгресі США підтримали законопроект про передачу Україні заморожених активів РФ. Європейська Правда, Українська Правда. 8.11.2023*). Тривають й дискусії, на які потреби можуть бути витрачені такі кошти, як от військова міць, відновлення України тощо. Анонсовано, що «лідери G7 на зустрічі в лютому 2024-го обговорять конфіскацію російських активів, яка не суперечитиме міжнародному праву (*Олег Бесараб, 2023*). «Три робочі групи, запропоновані Вашингтоном, вивчатимуть юридичні питання, пов'язані з конфіскацією: методи застосування такої політики та пом'якшення ризиків; також варіанти того, як найкраще спрямувати підтримку Україні. Німеччина, Франція, Італія та ЄС висловили певні застереження – вони говорять про необхідність ретельно оцінити законність конфіскації активів Москви, перш ніж приймати рішення. Кілька європейських міністрів також наголосили, що варто зберігати високий рівень секретності цієї роботи. У західних столицях розглядаються різні варіанти, починаючи від прямої конфіскації і витрачання активів російського центрального банку, до отримання доходів від заморожених активів або використання їх як застави для отримання кредитів. Видання пише, що ЄС поки не арештовує самі російські активи, а вивчає способи вилучення прибутків, отриманих фінансовими установами, такими як Euroclear, де зберігаються суверенні активи на суму 191 млрд євро». «...США в приватному порядку розповсюдили в рамках G7 дискусійний документ, в якому припустили, що арешт заморожених активів Москви був би законним як «контрзахід, що спонукає Росію припинити агресію» (*Сполучені Штати пропонують G7 узгодити план конфіскації активів рф на \$300 млрд, – FT. Рубрика. 28.12.2023*). «Рада нацбезпеки США направила до комітету Сенату з міжнародних відносин листа, в якому мовилося, що Білий дім вітає «Акт про відновлення економічного процвітання та можливостей для українців»... «11 січня Міжнародний валютний фонд заявив, що стежить за ситуацією та оцінить вплив будь-яких конфіскацій або податків на надприбуток на світову валютну систему та окремі країни-члени» (*В адміністрації Байдена підтримують конфіскацію \$300 млрд заморожених російських активів. Джерело: Bloomberg. БУКВИ. 11.01.2024*). Згодом у національних ЗМІ за інформацією Reuters з'явилося повідомлення, що «Комітети у закордонних справах Сенату та Палати представників США підтримали «Акт з відновлення економічного процвітання та можливостей для українців». Цей законопроект допоможе американцям створити умови для конфіскації заморожених активів Росії» (*Анжела Фігін, 2024*). Ще 17 лютого ЗМІ рясніли повідомленнями про те, що «Сполучені штати Америки вперше в історії передали Естонії

конфісковані російські активи, які будуть спрямовані на підтримку України. Про це повідомляє прес-служба Мін'юсту США» (*Ярослава Денькович, 2024*). Раніше вже йшлося й про те, що «... у США вперше дозволили передавання Україні конфіскованих активів російського олігарха» (*Марія Бойко, 2023*).

Вельми резонними видаються припущення про те, що «Неспроможність (прийняти рішення про передачу активів – ред.) у Вашингтоні й Брюсселі зміцнює віру Путіна в те, що він виграє війну, просто пере чекавши, коли Захід здасться. Передача Україні російських активів на \$300 мільярдів підірве цю впевненість». Про це йдеться в публікації відомої американської журналістки Енн Еплбаум у виданні The Atlantic, оприлюдненій у понеділок, повідомляє Рубрика. «Якої б репутаційної шкоди така передача активів не завдала б Заходу, вона буде мізерною в порівнянні з репутаційною шкодою, яку зазнає Захід, якщо Росії вдасться завоювати Україну. Чим швидше ми приймемо це рішення, тим швидше відбудуться наслідки на місцях», – підкреслюється в статті (*ЗМІ: передача заморожених російських активів на користь України підірве впевненість диктатора рф. Рубрика. 19.12.2023*).

Що ж до національних зусиль у цій царині, то «...Агентству з розшуку та менеджменту активів передано російські активи на десятки мільярдів гривень, проте визначено вартість лише частини з них на суму 11,5 млрд грн. Про це повідомляється на сайті Державного бюро розслідувань. «Сума активів, вартість яких наразі визначено, становить 11,5 млрд грн. Водночас на сьогодні підраховано лише незначну частину конфіскованого майна, а загальна сума може сягати сотні мільярдів», – йдеться в повідомленні. За даними ДБР, протягом 2023 року Вищий антикорупційний суд України задовольнив позови Мінюсту щодо застосування санкцій проти громадян РФ, також у власність України передано цілу низку товариств та земельних ділянок, іншої нерухомості тощо (*Олег Бесараб, 2023*).

Завершуючи цей етап огляду хочеться звернутися до оптимістичних прогнозів, як от про те, що «Україна точно отримає гроші на відбудову з заморожених за кордоном активів Москви і перші транші коштів Київ отримає ще до завершення війни. На цьому в інтерв'ю El País наголосив очільник українського зовнішньополітичного відомства Дмитро Кулеба. За його оцінкою, обсягу заморожених активів буде достатньо для покриття більш як 80% потреб України у відновленні» (*Заморожених активів рф вистачить на покриття понад 80% потреб України у відбудові, – Дмитро Кулеба. МІ-Україна. 9.01.2024*).

Висновки. Отже, безпекове середовище напряму пов'язане із тими заходами, що вживаються світовою спільнотою задля утихомирення рф, як руйнівника та агресора вселенського масштабу. До таких міроприємств, серед іншого, належать заморожування,

арешт та конфіскація, як активів росії, так і активів окремих російських підсанкційних олігархів.

Не варто агресору сподіватися, що вдасться залякати опонентів або ж перечекаєти, коли Захід здасться у своїх ініціативах допомоги та підтримки України. У такий підступний спосіб спробувати виграти розпочату агресивну війну, чи змоделювати на свій лад правду світового масштабу, росії точно не до снаги. Цьому однозначно не бути!

Торувати шлях стримування та ослаблення росії не є легким завданням, бо у його перебігу є чимало засторог, ризиків та перешкод. А найжахливіше – втрати цвіту української нації, неможливо передати глибину болю від смертей мирних українців та Воїнів-Героїв.

Безпекову ситуацію варто оцінювати саме під цим узагальненим кутом зору та, не очікуючи на контрдії, генерувати зважені наступальні кроки, ослаблюючі економічні у тому числі, задля зниження боєздатності узурпатора-ворога.

Глобальність та вичерпність комплексу вже вжитих та триваючих заходів, які забезпечать відшкодування Україні завдану росією шкоду та відновлення безпекового середовища, у автора не викликає жодних сумнівів. Основне – не зупинятися на цьому правильному шляху національного опору за безсумнівного бажання і життєвої необхідності торжества правда та встановлення істини.

References:

Basysta I.V., Vlasova H.P., Stratonov V.M. (2023) Prospects and inevitability of responsibility for committing war crimes, genocide, aggression and crimes against humanity (activities of the Joint Investigative Group for the Investigation of Serious International Crimes in Ukraine (JIT); cooperation with the International Criminal Court; prospects for the creation of an International ad hoc tribunal, etc.) (continued review) (SECTION 2)/ Перспективи та невідворотність відповідальності за вчинення воєнних злочинів, геноциду, агресії та злочинів проти людяності (діяльність Спільної слідчої групи з розслідування тяжких міжнародних злочинів в Україні (JIT); співробітництво із Міжнародним кримінальним судом; перспективи створення Міжнародного трибуналу ad hoc тощо) (продовження огляду): розділ у закордонній колективній монографії «Military offences and war crimes: background, theory and practice»: collective monograph. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. 25-72. (876 p) URL: <http://surl.li/rhyty> DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-302-6-2>

Авансові репарації: у Британії підтримали ідею конфіскувати заморожені активи росії. Флот2017. 7.12.2023. URL: <http://surl.li/rhyto>

Анастасія Гурін В ЄС (2023) не можуть дійти згоди щодо плану фінансування України із заморожених російських активів – POLITICO. 6.12.2023. Дзеркало Тижня. URL: <http://surl.li/rhysw>

Анжела Фігін (2024) Це відкриє шлях: Конгрес США зробив крок до конфіскації активів Росії та передачі їх Україні. 24.01.2024. URL: <http://surl.li/rhysp>

Басиста І.В. (2023) Заходи із забезпечення відшкодування росією шкоди внаслідок вчинених злочинів на українських теренах. Кримінальне процесуальне право на сучасному етапі

розвитку України: матеріали круглого столу, присвяч. 40-річчю кафедри кримінального процесу (Київ, 27 жовт. 2023 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 29-34.

Басиста І.В. (2023) Механізм компенсації за російську шкоду Україні (продовження огляду). Матеріали міжнародної правової школи «Правові механізми притягнення Україною, світовою спільнотою до відповідальності воєнних злочинців та колаборантів за наслідками російсько-української війни». (Ужгород, 27 жовтня 2023 року). Ужгород: Ужгородський НУ. 2023.

Басиста І.В. (2023) Невідворотність відшкодування росією шкоди внаслідок вчинених злочинів на українських теренах (продовження огляду). Реформування кримінального провадження в Україні: кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті професорів В. П. Бахіна, В. К. Лисиченка, І. Я. Фрідмана, 19 травня 2023 року. Ірпінь: Державний податковий університет, 2023. С. 17-21.

Басиста І.В. (2022) Перспективи відшкодування росією шкоди внаслідок вчинених злочинів на українських теренах. Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: матеріали науково-практичного семінару (Львів, 2 грудня 2022). Львів: ЛьвДУВС. 2022. С. 6-11. URL: <http://surl.li/exsop>

Басиста І.В. (2022) Притягнення до відповідальності за вчинення воєнних злочинів, геноциду, агресії та злочинів проти людяності. Українська кримінальна юстиція в умовах війни: матеріали VIII (XXI) Львівського форуму кримінальної юстиції (м. Львів, 9–11 червня 2022 року) / упорядник І. Б. Газдайка-Василишин. Львів: ЛьвДУВС, 2022. С.17-44. URL: <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/library/materialy-naukovykh-konferentsii.html>

Басиста І.В. (2023) Щодо джерел наповнення механізму компенсації за російську шкоду Україні (продовження огляду). Матеріали Всеукраїнської конференції «Вдосконалення правового механізму захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції: збірник матеріалів Всеукраїнської конференції», 27 жовтня 2023 року; кафедра кримінального права і процесу Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка». Львів: СПОЛОМ, 2023. С. 20-25.

Богдан Скаврон (2023) У Вашингтоні зібралися “друзі України”: Маркарова повідомила про спільну заяву на саміті ЄС-США. 21.10.2023. URL: <http://surl.li/rhysf>

Богдан Цюпин (2023) Заморожені російські активи - «гарантія», що Москва буде відшкодовувати Україні, каже комісар ЄС. Голос Америки. URL: <http://surl.li/rhyrw>

В адміністрації Байдена підтримують конфіскацію \$300 млрд заморожених російських активів. Джерело: [Bloomberg](https://www.bloomberg.com). БУКВИ. 11.01.2024. URL: <http://surl.li/rhyrj>

В Україні розпочали роботу над оцінкою потреб на відновлення по протоколу RDNA3. DELO.UA. 7.11.2023. URL: <http://surl.li/rhyrd>

Валерія Поліщук (2023) Європарламент вимагає посилити контроль за санкціями проти Росії. 9.11.2023. РБК-Україна. URL: <http://surl.li/rhyqv>

Володимир Костирін (2024) У ПАРЕ схвалили проект резолюції про використання заморожених російських активів. 30.01.2024. РБК – Україна. URL: <http://surl.li/rhyqn>

Генасамблея ООН ухвалила резолюцію щодо репарацій Україні від росії. УКРІНФОРМ. 14.11.2022. URL: <http://surl.li/rhyqa>

Глава держави зустрівся зі спецпредставником США з питань економічного відновлення України. 16 жовтня 2023 року. Арміяinform. URL: <http://surl.li/rhyoc>

Глава МЗС Франції – про ідею Каллас: Уважно розглядаємо усі пропозиції щодо допомоги Україні. Укрінформ. 11.02.2024. URL: <http://surl.li/rhynq>

Дмитро Мухін (2023) Як конфісковують російські активи на Заході (відео) – Bloomberg. 29.05.2023. URL: <http://surl.li/rhyuo>

Єврокомісія підготувала пропозицію щодо використання податку на доходи від заморожених коштів РФ. INTERFAX-Україна. 11.12.2023. URL: <http://surl.li/rhyut>

Євросоюз працює над пропозиціями щодо використання заморожених активів росії. Флот 2017. 16.01.2024. URL: <http://surl.li/rhynm>

Євросоюз створить спеціальний Український фонд у €50 мільярдів. 3.10.2023. ЦЕНЗОР.НЕТ. URL: <http://surl.li/rhxpj>

Єлизавета Драбкіна (2023) Так само як ми знищуємо логістику окупантів, слід позбавити РФ логістики обходу санкцій, – Зеленський. 24.10.2023. РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/samo-k-mi-znishchujemo-logistiku-okupantiv-1698136716.html>

ЄС може ввести санкції проти третіх країн, які підтримують Росію. DELO.UA. URL: <http://surl.li/rhxyj>

ЄС наблизився до «освоєння» заморожених активів РФ: у Мін'юсті розповіли, що це дає Україні. 13.02.2024. Укрінформ. URL: <http://surl.li/rhxqj>

ЄС продовжив на пів року економічні санкції проти Росії. Еспресо. 30.06.2023. URL: <http://surl.li/rhxqm>

Заморожених активів РФ вистачить на покриття понад 80% потреб України у відбудові, – Дмитро Кулеба. МИ-Україна. 9.01.2024. URL: <http://surl.li/rhxqu>

ЗМІ: передача заморожених російських активів на користь України підірве впевненість диктатора РФ. Рубрика. 19.12.2023. URL: <https://rubryka.com/2023/12/19/peredacha-zamorozhenyh-rosijskyh-aktyviv/>

Ірина Мудра (2023) Виняток підтверджує правило: чому Захід має підтримати конфіскацію активів країни-агресора. 10.04.2023. URL: <http://surl.li/rhxri>

Кіра Молчанова (2024) Євросоюз може не погодитися на конфіскацію заморожених російських активів, – Reuters. Українські новини. 24.01.2024. URL: <http://surl.li/rhxrz>

Комітети Європарламенту підтримали створення фонду для України на 50 мільярдів євро. 5.10.2023. Радіо Свобода. URL: <http://surl.li/rhxso>

Константин Широкун Країни Центральної Азії заявили про готовність боротися з обходом санкцій проти РФ. 24.10.2023. РБК-Україна. URL: <http://surl.li/rhxtd>

Конференція з відбудови в Римі: представники понад 150 українських компаній зустрілися з італійськими бізнесменами. ХВИЛЯ 27.04.2023. URL: <http://surl.li/rhxtr>

Країни ЄС мають вирішити, як спрямувати заморожені активи Росії на посилення обороноздатності України – Боррель. ЦЕНЗОР.НЕТ. 5.03.2024. URL: <http://surl.li/rhxua>

Країни ЄС побоюються відплати та кібератак з боку РФ після конфіскації активів – POLITICO. Дзеркало Тижня. 6.02.2024. URL: <http://surl.li/rhxum>

Маргарита Волошина (2024) Країни ЄС погодили використання заморожених активів Росії, – Боррель. 22.01.2024. URL: <http://surl.li/rhxuu>

Маргарита Яковлева-Ормоцадзе (2023) У Рейк'явіку презентували міжнародний Реєстр збитків від російсько-української війни. Як українцям ним скористатися? І чому стягнення компенсацій з країни-агресора просувається настільки повільно. MIND.UA. 17.05.2023. URL: <http://surl.li/rhxvl>

Марія Бойко (2023) У США вперше дозволили передавання Україні конфіскованих активів російського олігарха. 10.05.2023. URL: <http://surl.li/rhxwe>

Міністр Мальюська (2022) спрогнозував, коли будуть перші вироки щодо військових злочинів Росії в Україні. Інформаційне агентство ASPI. 30.04.2022. URL: <http://surl.li/rhxxb>

На саміті G7 Велика Британія просуватиме необхідність посилення підтримки України. 15 травня 2023 року. URL: <http://surl.li/rhxxt>

Наталія Кава (2023) У Нідерландах росіянина посадили до в'язниці за обхід санкцій. 31.10.2023. РБК-Україна. URL: <http://surl.li/rhxya>

Наталія Юрченко (2023) Бельгія першою використає російські активи на користь України: створять спецфонд. РБК-Україна. 11.10.2023. URL: <http://surl.li/rhxyu>

Новий поштовх: ЄС вивчає можливість дати Україні 15 млрд євро з заморожених російських активів. Рубрика. 12.12.2023. URL: <http://surl.li/rhxzc>

Олег Бесараб (2023) До АРМА передали російські активи на десятки мільярдів гривень. ua.news. 28.12.2023. URL: <http://surl.li/rhxzi>

Олег Бесараб (2023) США тиснуть на союзників, щоб до річниці війни почати конфіскацію активів рф – NYT. UA.NEWS. 21.12.2023. URL: <http://surl.li/rhxzw>

Олександр Пономаренко (2024) Побоювання Заходу щодо передачі Україні заморожених активів РФ надмірно роздуті, – экс-глава Світового банку. 22.01.2024. URL: <http://surl.li/rhyak>

Олена Коваленко (2023) Заморожені активи РФ. У Мін'юсті пояснили, що дає Україні рішення ЄС. 13.02.2023. URL: <http://surl.li/rhybf>

Постпред України при Раді Європи розповів про основні напрямки роботи організації, серед яких, створення спецтрибуналу для керівництва рф. Українські національні новини. 13.11.2023. URL: <http://surl.li/rhych>

Репарації Україні за агресію рф: Кислиця представив на Генасамблеї ООН проєкт резолюції. УКРІНФОРМ. 14.11.2022. URL: <http://surl.li/rhycp>

Роман Свиридович (2023) Кошти, які вилучили у обвинувачених у порушенні санкцій, передано для використання на користь України, – Мін'юст США. ЦЕНЗОР НЕТ. 3.12.2023. URL: <http://surl.li/rhyxc>

РФ погрожує «симетричною відповіддю» в разі конфіскації її заморожених активів у Європі. Радіо Свобода. URL: <http://surl.li/rhydh>

Сполучені Штати пропонують G7 узгодити план конфіскації активів рф на \$300 млрд, – FT. Рубрика. 28.12.2023. URL: <http://surl.li/rhydr>

Стало відомо, які нові санкції приготувала «Велика сімка» росії. UA.NEWS. 15 травня 2023 року. URL: <http://surl.li/rhyeb>

США заморозили російські суверенні активи на суму \$8 млрд. БУКВИ. 28.09.2023. URL: <http://surl.li/rhyei>

США та ЄС підтвердили бажання передати Україні заморожені активи рф. 21.10.2023. URL: <http://surl.li/rhyep>

У Держдепі попередили Грузію про можливі санкції за відновлення авіасполучення з РФ - URL: <http://surl.li/rhyvc>

У Конгресі США підтримали законопроєкт про передачу Україні заморожених активів РФ. Європейська Правда, Українська Правда. 8.11.2023. URL: <http://surl.li/rhyrm>

У МЗС Британії запропонували передати конфісковані активи рф на відновлення України. 7.12.2024. URL: <http://surl.li/rhynd>

Україна готує «необхідні контури рішень» для використання заморожених активів РФ – Зеленський. Радіо Свобода 17.12.2023. URL: <http://surl.li/rhyvh>

Український генпрокурор: Високо цінуємо експертну та технічну допомогу Ради Європи, вдячні за підтримку у створенні Реєстру збитків. INTERFAX – Україна. 26.04.2023. URL: <http://surl.li/rhyvo>

Фінляндія підтримує передачу Україні заморожених активів рф. MIND.UA. 12.11.2023. URL: <http://surl.li/rhywa>

Христина Головчак (2023) У Зеленського розповіли, яку компенсацію РФ має виплатити Україні та звідки візьмуть гроші. 12.11.2023. URL: <http://surl.li/rhywi>

Чехія заморозила понад 14 млрд грн російських активів. 16.08.2023. URL: <http://surl.li/rhywm>

Ярослав Сиваківський (2023) Заморожені активи Росії таки працюватимуть на Україну: Єврокомісія схвалила план. 13.12.2023. URL: <http://surl.li/rhyww>

Ярослава Денькович (2024) США вперше в історії передали Естонії конфісковані активи РФ для допомоги Україні – подробиці. 17.02.2024. URL: <http://surl.li/rhyxe>